



Izvještaj sa radne posjete ministra ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Damjana Čulafića, povodom potpisivanja međunarodnog sporazuma između Evropske unije i Crne Gore o pristupanju finansijskom instrumentu Evropske unije Program za životnu sredinu i klimatsku akciju – LIFE program 2021-2027,

14-16. maj 2025,

Brisel, Kraljevina Belgija

UVOD

Delegacija Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS), predvođena ministrom **Damjanom Ćulafićem** boravila je u zvaničnoj posjeti Briselu, od 14. do 16. maja 2025. Povod posjete bilo je potpisivanje Sporazuma o pristupanju Crne Gore LIFE Programu EU, koja je ujedno iskorišćena za sastanke sa relevantnim sagovornicima iz Evropske komisije. U sklopu posjete ministar Ćulafić se sastao sa komesarkom za životnu sredinu, otpornost voda i cirkularnu ekonomiju **Džesikom Rozval** (Jessica Roswall), direktoricom za Zapadni Balkan u Direktoratu za proširenje i istočno susjedstvo (DG ENEST) **Valentinom Superti** (Valentina Superti), zamjenikom generalnog direktora, Generalnog direktorata za klimatske akcije (DG CLIMA) **Janom Dušikom** (Jan Dusik) i direktoricom Izvršne agencije za klimu, infrastrukturu i životnu sredinu (CINEA) **Palomom Aba Garot** (Palome Aba Garrote).

SASTAV DELEGACIJE

Za članove delegacije, Vlada Crne Gore je utvrdila sljedeći sastav:

- Damjan Ćulafić, ministar ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, šef delegacije;
- dr Zoran Dabetić, državni sekretar Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član;
- Nenad Vitomirović, državni sekretar Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član;
- dr Trifun Savić, v.d. generalnog direktora Direktorata za međunarodnu saradnju i EU fondove u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član;
- Sanela Metjahić, samostalna savjetnica I u Direktoratu za međunarodnu saradnju i EU fondove u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član;
- Sandra Nikolić, službenica u Birou za odnose sa javnošću u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član;
- Vuk Raičević, službenik u Birou za odnose sa javnošću u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, član.

I AKTIVNOSTI

- Tokom prvog dana posjete, **ministar Ćulafić** se sastao sa **Janom Dušikom**, zamjenikom generalnog direktora DG CLIMA, u cilju razgovara o zajedničkim naporima u borbi protiv klimatskih promjena i daljeg napretka u ispunjenju obaveza u Poglavlju 27.

Dušik poželio dobrodošlicu crnogorskoj delegaciji i istakao poseban značaj povoda posjete – potpisivanje LIFE sporazuma, naglasivši da dolazi u pravom momentu. Izrazio zadovoljstvo na inicijativi za razgovor o budućim koracima i podršci na putu ispunjenja obaveza u oblasti klimatskih promjena. S tim u vezi osvrnuo se na mogućnosti LIFE Programa u pogledu međusektorskog pristupa pitanjima klimatskih promjena.

Ministar Ćulafić izrazio zadovoljstvo prilikom za ponovni susret i razgovor o važnim aspektima klimatske politike EU u svjetlu pregovaračkog procesa. Istakao da je pristupanje Crne Gore LIFE programu ne samo potvrda podrške EU, već i dodatni podsticaj za intenzivniji rad na ostvarivanju zacrtanih ciljeva u oblasti klimatske politike, posebno u svjetlu finansijskih izazova sa kojima se suočavaju crnogorske institucije. Akcenat dat na krovni zakon u ovoj oblasti - Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača (Zakon o klimatskim promjenama) informišući da je isti u finalnoj fazi pripreme, odnosno usklađen sa komentarima dobijenim od strane EK. Zahvalio na podršci u ovom procesu i neformalno dobijenim komentarima, dodajući da isto obavezuje na dalju posvećenost ispunjenju zacrtanih ciljeva. Informisao da će

Zakon u najkraćem roku biti dostavljen zvaničnim kanalima komunikacije, posredstvom Ministarstva evropskih poslova.

Dušik poželio uspjeh u daljoj proceduri donošenja zakona, uključujući finalizaciju postupka u Parlamentu. Istakao da donošenje zakona jeste ključni korak, ali da predstoje obaveze u pogledu **daljeg usklađivanja** sa pravnom tekovinom EU u oblasti klime, uključujući **implementaciju**, sa posebnim fokusom na **administrativne kapacitete** koji moraju da prate navedeno.

U tom smislu ukazao da **LIFE Program predstavlja značajan finansijski mehanizam** za dostizanje pune transpozicije i implementacije u ovoj podoblasti, kao i značaj drugih partnera, na koje se crnogorska strana oslanja u cilju podrške u realizaciji brojnih i kompleksnih obaveza. Posebno istakao da DG CLIMA stoji na raspolaganju za dalje konsultacije i pomoć koja je potrebna u dijelu usklađivanja propisa. Pomenio i Energetsku zajednicu i njen mandat u cilju dalje podrške relevantnim institucijama. Posebno istakao značaj procesa proširenja, naglasivši da je Evropska unija snažno posvećena tom cilju. Dodao da je pridruživanje EU jedan od ključnih političkih prioriteta, te da je na **crnogorskoj strani da demonstrira spremnost**. Na liniji navedenog ponovio očekivanja u pogledu pune transpozicije, implementacije, uspostavljanja informacionog sistema i administrativnih kapaciteta kako bi se finalizovao proces pregovora, privremeno zatvorilo poglavlje, te kompletan proces zaokružio uz države članice i ratifikaciju Ugovora o pristupanju. U tom kontekstu uputio ohrabrujuće poruke u vezi sa pristupanjem LIFE programu, naglašavajući potencijal za saradnju kroz buduće projekte.

Ministar Čulafić informisao i o statusu realizacije ostalih strateških dokumenata u oblasti klime. Naime, istakao da je finalizovan Plan prilagođavanja na klimatske promjene (NAP), te da se očekuje donošenje Zakona o klimatskim promjenama kako bi bili usklađeni. Na upit **Dušika**, potvrdio da NAP usvaja Vlada. Dodao da će Strategija niskougleničnog razvoja Crne Gore biti izrađena do kraja godine. Pored navedenog, osvrnuo se na činjenicu da je Crna Gora u februaru usvojila Nacionalni utvrđeni doprinos koji postavlja ciljeve smanjenja emisija od 55% do 2030. godine i 60% do 2035. godine, kao i Četvrti nacionalni izvještaj i Prvi dvogodišnji izvještaj o transparentnosti.

Osvrćući se na navode **Dušika** u pogledu podrške drugih partnera, **ministar Čulafić** posebno važnom istakao podršku koju Crna Gora dobija od Delegacije EU u Podgorici, te naveo i druge partnere, kao što su UNDP i Eko fond. U pogledu administrativnih kapaciteta naveo da isto predstavlja kontinuiran rad koji se sprovodi u skladu sa preporukama iz izvještaja Evropske komisije, uz pomoć partnera, ali dominantno se oslanjajući na vlastita sredstva.

Kada je riječ o EU Sistemu trgovine emisijama (EU ETS), **ministar Čulafić** sagovornika upoznao sa realnim mogućnostima Crne Gore u pogledu transpozicije i implementacije, kako EU ETS1, tako i EU ETS2 **najavivši da će biti zahtijevan tranzicioni period za punu implementaciju EU ETS 2.**

Naglasio da će donošenjem zakona i podzakonskih akata Crna Gora do kraja 2025. godine imati uspostavljen Sistem za monitoringa, izvještavanja, verifikaciju i akreditaciju (MRVA) za EU ETS1, kao i da će za primjenu EU ETS2 biti zahtijevan tranzicioni period – januar 2027. Dodao da se ulažu naponi za punu transpoziciju, uključujući MRV za EU ETS2 do kraja 2026. Posebno apostrofirao činjenicu da se radi o međuresornoj aktivnosti, te da MERS ne može u potpunosti preuzeti odgovornost. S tim u vezi, istakao da je otvorenost i iskrenost jedini put za dalji zajednički rad i postizanje rezultata.

Dušik podsjetio da EU ETS čine dva sistema navodeći sektore obuhvaćene jednim i drugim sistemom, odnosno EU ETS1 (energetika, industrija, pomorstvo, avijacija) i EU ETS 2 (zgrade, drumski saobraćaj, manja industrija koja nije obuhvaćena EU ETS1), osvrćući se na direktnu vezu uvođenja EU ETS2 sa Socijalnim klimatskim fondom - **Social Climate Fund (SCF)**. Naveo da je implementacija EU ETS2 izazovna i za zemlje članice. S tim u vezi ocijenio pozitivnim uspostavljanje MRVA za EU ETS do kraja 2025, navodeći da će isto predstavljati odskočnu dasku za nastavak procesa. Adresirajući crnogorski usvojeni NDC, istakao novi međucilj EU u pogledu smanjenja emisija GHG, koji iznosi 90% do 2040.

Sagovornici se složili da predstoje razgovori i konsultacije na tehničkom nivou, kao što se konsultacije i među državama članicama u cilju realnog sagledavanja mogućnosti i daljih koraka za ETS2.

Na kraju sastanka ministar poručio da je svjestan da rad na Poglavlju 27 predstavlja obavezu većeg broja institucija i da smatra da i prijem na visokom nivou u Briselu treba iskoristiti kako bi se poslala poruka da je međuresorna saradnja ključ uspjeha Vlade Crne Gore.

- Tokom drugog dana posjete Briselu, **ministar Ćulafić** se sastao sa direktoricom za Zapadni Balkan u DG ENEST **Valentinom Superti**.

Na početku sastanka, **Superti** poželjela dobrodošlicu ministru i delegaciji, ističući da brojnost delegacije svjedoči o ozbiljnoj posvećenosti Crne Gore procesu evropskih integracija. Naglasila da je pridruživanje Evropskoj uniji sve bliže i istakla značajne napore koje Crna Gora ulaže, kao i **rezultate koje postiže** u oblasti životne sredine i klimatskih promjena. Posebno je čestitala na **pristupanju LIFE programu EU**, ocijenivši ovu inicijativu kao važan korak **rane i postupene integracije**. Naglasila da je sprovođenje što većeg broja ovakvih aktivnosti, prije punopravnog članstva, korisno ne samo za Crnu Goru, već i za samu EU.

Ministar Ćulafić, u tom kontekstu istakao, da potpisivanje Sporazuma o pristupanju LIFE programu vidi kao izraz dobre volje EU i snažnu podršku ispunjavanju obaveza u okviru pregovaračkog procesa, naročito u pravcu privremenog zatvaranja Poglavlja 27. Dodao da LIFE program za našu stranu predstavlja ne samo finansijsku podršku, već i mehanizam za jačanje administrativnih kapaciteta i ubrzanje evropskog puta.

Govoreći o zahtjevnosti Poglavlja 27, **Superti** podsjetila na kompleksnost EU zakonodavstva u ovoj oblasti, kao i na finansijske izazove. Ukazala da **sve obaveze moraju biti realizovane do kraja 2026**, nakon čega slijedi proces ratifikacije Ugovora o pristupanju od strane država članica u Savjetu EU.

Ministar izrazio zadovoljstvo pozitivnim ocjenama napretka Crne Gore, naglasivši da je MERS svjesno obima posla koji predstoji. Informisao sagovornicu o napretku u usklađivanju zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU.

U nastavku sastanka razgovarano je i o realizaciji mjera iz Reformske agende. S tim u vezi, **ministar Ćulafić** potvrdio punu posvećenost MERS-a realizaciji obaveza, upoznajući sagovornicu o statusu realizacije istih. Naveo da će MRVA biti uspostavljen do kraja 2025. kroz aktivnosti CBIT projekta. Kada je riječ o Strategiji upravljanja kvalitetom vazduha, objasnio da njeno donošenje zavisi od usvajanja Nacionalnog energetskog i klimatskog plana, ali da su pripremne aktivnosti već u toku. Takođe, informisao da je Zakon o klimatskim promjenama finalizovan i da će uskoro biti dostavljen zvaničnim kanalom komunikacije, posredstvom Ministarstva evropskih poslova.

Direktorka Superti zahvalila ministru na iscrpnim informacijama i ukazala na važnost kontinuirane komunikacije, s obzirom na kompleksnost oblasti životne sredine i klimatskih promjena, koje su izazovne i za same države članice. Osvrnula se na važnost **Plana rasta i Reformske agende**, naglašavajući da je dosljedna realizacija ključna – ne samo radi povlačenja sredstava, već i zbog neophodnih reformi. Pohvalila trenutne aktivnosti u cilju realizacije mjera u zacrtanim rokovima.

Ministar Ćulafić istakao da je ostvarena dobra komunikacija i saradnja sa relevantnim direktoratima, te da postoji prostor za njeno unapređenje u cilju dobijanja mišljenja na zakone i strateška dokumenta u kraćim rokovima.

Sastanak je završen uz obostrano izraženu spremnost za nastavak intenzivne saradnje na svim ključnim pitanjima iz oblasti životne sredine i klime.

- Zvaničnu posjetu Briselu obilježilo je i **potpisivanje Sporazuma o pristupanju Crne Gore LIFE Programu EU** od strane **ministra Čulafića** i komesarke za životnu sredinu, otpornost voda i cirkularnu ekonomiju **Džesike Rozval**.

Na ceremoniji upriličenoj povodom potpisivanja Sporazuma, **komesarka Džesika Rozval** istakla da je LIFE Program više od samo finansijskog mehanizma EU, odnosno da predstavlja način da se obaveze pretvore u stvarnost i pruži podrška onima koji žele da se razvijaju.

Dodala da odluka Crne Gore da se priključi programu odražava posvećenost koju sada zvanično dijeli sa EU u pogledu očuvanja planete i podsticanja održivog razvoja. Apostrofirala da treba da budemo ponosni na ovo dostignuće.

Navela da pristupanjem programu LIFE Crna Gora može imati brojne benefite, kroz učešće u značajnim projektima iz oblasti zaštite životne sredine, pristup najboljim praksama, tehničkom znanju i, što je posebno važno, finansijskim resursima.

Istakla da se Crna Gora, kao i mnoge druge zemlje suočava sa velikim izazovima kada je riječ o životnoj sredini i klimatskim promjenama, uključujući upravljanje otpadom, kvalitet vazduha i voda. Dodala da će rješavanje navedenih izazova biti ključno za zaštitu bogatog biodiverziteta i prirodnih vrijednosti Crne Gore, na način koji takođe promoviše niskougljeni i održivi razvoj. Posebno naglasila da je EU ponosna što je naš partner na ovom putu.

Navela da je odgovorno upravljanje prirodom i resursima jedini način da obezbijedimo sigurnost, prosperitet i kvalitet života za naše građane, u sve složenijem političkom okruženju. Dodala da je za navedeno potrebna zajednička posvećenost svih aktera – uključujući privatni sektor, javne institucije i civilno društvo – koji su korisnici LIFE programa.

Istakla da je lično imala priliku da se uvjeri u rezultate LIFE projekata u Italiji i Grčkoj, te da je bila impresionirana opipljivim rezultatima, entuzijazmom i osjećajem ponosa učesnika na projektu. Navela da isto dokazuje potencijal LIFE programa da ostavi smislen i trajan uticaj – i na terenu, i na ljude. Podvukla da LIFE ima aktivnu ulogu u jačanju partnerstva, izrazivši nadu da će uskoro vidjeti slične primjere i u našoj zemlji.

Na kraju pozvala da se u partnerstvo uđe sa optimizmom i odlučnošću, zahvalivši svima na trudu i još jednom poželjevši srdačnu dobrodošlicu Crnoj Gori, najnovijem članu LIFE porodice.

Uvodnim obraćanjem na ceremoniji, **minister Čulafić** je pozdravio prisutne u ime Vlade Crne Gore i Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, ukazujući da je povod najznačajniji koji Crna Gora preduzima u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih politika.

Istakao da ovim činom Crna Gora potvrđuje svoju čvrstu opredijeljenost evropskom putu i evropskim vrijednostima, principima održivog razvoja, zaštite prirodnih resursa i aktivnog odgovora na izazove klimatskih promjena. Ukazao na mogućnosti pristupanja LIFE programu, u pogledu bespovratnih sredstva EU u oblasti biodiverziteta, cirkularne ekonomije, kvaliteta vazduha, voda, zemljišta, kao i klimatskih adaptacija i smanjenja GHG emisija. Dodao da potpisivanjem Crna Gora ne dobija samo pristup finansijskim sredstvima, već i mogućnost za jačanje institucionalnih kapaciteta, prenos znanja i dobre prakse, partnerstva sa organizacijama i institucijama iz drugih evropskih država, kao i za unapređenje strateškog planiranja u oblasti zaštite životne sredine. Takođe naveo da, LIFE program predstavlja snažnu pripremu za pristupanje većim i kompleksnijim EU fondovima u budućnosti, kao što su Kohezioni i Zeleni fond. Zahvalio svim akterima na otvorenosti, stručnoj pomoći i povjerenju koje su ukazali Crnoj Gori tokom pregovora i finalizacije Sporazuma.

Najavio da se uskoro očekuju prve prijave projekata iz Crne Gore, te da će Ministarstvo u kratkom roku formirati nacionalnu kontakt tačku i obezbijediti sveobuhvatnu podršku korisnicima kroz informativne aktivnosti i radionice.

Na kraju, izrazio zadovoljstvo zbog buduće saradnje i zajedničkih projekata koji će Crnu Goru učiniti održivijom, otpornijom i ekološki prosperitetnijom.

- Nakon ceremonije potpisivanja Sporazuma o pristupanju Crne Gore LIFE Programu održan je bilateralni sastanak **ministra Ćulafića i komesarke Rozval. Komesarka Rozval** izrazila zahvalnost na susretu i ističući važnost pristupanja Crne Gore ovom Programu. Naglašavajući izazove koje donosi Poglavlje 27, istakla da se posebno cijene naponi koji se ulažu u pogledu zaštite i unapređenja životne sredine, ali i ambiciozni ciljevi u sklopu pregovaračkog procesa. Navela da je proces proširenje za nju posebno važan.

Ponovila da je poglavlje kompleksno, da zahtijeva značajne administrativne kapacitete, te da podrška EU neće izostati. Važnim navela postizanje rezultata u skladu sa završnim mjerilima. Ponovila da je vremenski okvir ambiciozan, te da EK odrađuje svoj dio posla u cilju privremenog zatvaranja poglavlja sledeće godine.

Komesarka informisala o izazovnim oblastima sa kojima se suočavaju države članice, ukazujući generalno na činjenicu da je životna sredina pod pritiskom. Na liniji navedenog pomenula oblast kvaliteta vazduha, voda, i otpada kao izazovne, ne samo za Crnu Goru, već i za države članice. S tim u vezi, naglasila važnost saradnje sa državama članicama. Dodala da poglavlje zahtijeva mnogo kapaciteta – kako u našoj zemlji, tako i sa njihove strane. Takođe dodala da je vrijeme ključni faktor, uvjerivši da CG može računati na nastavak podrške EU, ističući jako dobru saradnju timova na tehničkom nivou.

Ministar Ćulafić izrazio zahvalnost što ima čast da u ime delegacije i zemlje pristupi LIFE Programu. Dodao da je navedeno dobra prilika za upoznavanje i razgovor o izazovima u veoma kompleksnom poglavlju. Istakao da su oblasti zaštita prirode i klima, a koje su obuhvaćene ovim poglavljem, od ogromnog značaja u Crnoj Gori. Saglasio se oko potreba u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta informišući o planovima za jačanje istih, kako u saradnji sa Delegacijom EU u Podgorici, tako i vlastitim sredstvima. Takođe dodao da politička stabilnost doprinosi punoj posvećenosti procesu EU integracija. Zahvalio na podršci EU, izrazivši uvjerenje da će normative obaveze biti finalizovane sredinom, najkasnije krajem 2026. Posebno se osvrnuo na infrastrukturu i izazove u pogledu obezbjeđivanja finansija ukazujuću na potrebu dodatne podrške EU.

Ministar upoznao sagovornicu sa ključnim obavezama u normativnom i strateškom dijelu. Informisao o trenutnom statusu Državnog plana upravljanja otpadom, planiranim regionalnim centrima za upravljanje otpadom, uključujući sjevernu, centralnu i južnu regiju. Podsjetio da je u aprilu 2024, Skupština Crne Gore usvojila Zakon o upravljanju otpadom, a zatim u oktobru i Uredbu o plastičnim kesama, kojom se zabranjuju kese određene gustine i uvodi obavezno plaćanje za druge, što je dovelo do smanjenja upotrebe plastičnih kesa za 70%. Najavio usvajanje propisa o proširenoj odgovornosti proizvođača tokom ove godine. Ukazao da je ekspertaska pomoć dobrodošla, u cilju primjena najboljih praksi država članica EU u oblasti upravljanja otpadom.

U dijelu vazduha istakao da je u toku ažuriranje Strategije o kvalitetu vazduha, obavezi sadržanoj u Reformskoj agendi. Dodao da je donošenje iste uslovljeno usvajanjem Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana, kao i da se proces izrade odvija paralelno.

Kada je riječ o prirodi, informisao da je predložen model upravljanja Ulcinjskom solanom koji je prihvatljiv opštini Ulcinj, kao i da je finalizovan Zakon o zaštiti prirode koji će uskoro biti upućen EK. Ministar upoznao i sa izazovima u pogledu izrade Strategije biodiverziteta, ukazujući na potrebu za ekspertskom podrškom EU.

Komesarka izrazila zadovoljstvo predstavljenim rezultatima, ukazavši da predstoji posebno zahtjevan period, te da je neophodno isporučiti rezultate u susret predstojećem Izveštaju EK o napretku Crne Gore. Naglasila značaj daljeg jačanja administrativnih kapaciteta, posebno imajući u vidu ambiciozan plan za ispunjenje završnih mjerila. Ponovila da postoji politička volja, ali da **proces ispunjenja obaveza mora biti dodatno intenziviran u cilju postizanja rezultata koji će dovesti do privremenog zatvaranja poglavlja.**

Zaključila da je ubrzanje procesa i dostizanje punopravnog članstva CG u EU u obostranom interesu, te da EU stoji na raspolaganju za dalju podršku i timski rad.

- **Ministar Čulafić** se posljednjeg dana posjete sastao sa direktoricom Evropske agencije za klimu, infrastrukturu i životnu sredinu (CINEA) **Palomom Aba Garota** (*Paloma Aba Garota*).

Direktorica CINEA na početku poželjela dobrodošlicu i izrazila zahvalnost na iskazanom interesovanju za sastanak. Istakla značaj postpisivanja Sporazuma o pristupanju čime se Crna Gora pridružila LIFE programu EU. Naglasila činjenicu da zainteresovane strane sada mogu učestvovati u pozivima, kao i da su stvoreni uslovi za buduću saradnju. Dodala da susret predstavlja značajan prvi kontakt, izrazivši nadu za dalji nastavak saradnje.

Ministar Čulafić zahvalio na izdvojenom vremenu, te podvukao da je pristupanje LIFE programu konkretan vid podrške našem integracionom procesu. Apostrofirao da LIFE program za nas predstavlja ne samo finansijski instrument već i mogućnost za jačanje nacionalnih institucija.

Pored navedenog, ukazao i na značaj razmjene iskustva i dobijanja smjernica za punu implementaciju LIFE-a, ističući da je Crnoj Gori najviše potrebna implementacija najboljih praksi EU.

Direktorica istakla da potpisivanje dolazi u pravom momentu, ***naglasivši da je 24. aprila 2025. objavljen poziv za dostavljanje projekata na koji se mogu javiti svi zainteresovani korisnici iz Crne Gore.***

Informisala da su u periodu od **13-15. maja održani informativni dani**, te da su svi materijali dostupni i mogu se preuzeti sa sajta LIFE Programa, kao i YouTube stranice. Takođe, sagovornike upoznala da je potrebno **imenovati Nacionalnu kontakt tačku (NFP)** koja će biti na raspolaganju korisnicima i imati savjetodavnu ulogu vezano za poziv, njegov sadržaj i zahtjeve. Sugerisala da se to učini u kratkom roku, imajući u vidu da je poziv u toku.

S tim u vezi, **ministar** sagovornicu upoznao da u sklopu Ministarstva postoji Direktor za međunarodnu saradnju i EU fondove, te da će NFP biti u najkraćem roku imenovana. Dodao da svakako može biti visoki politički nivo i doprinijeti uspješnoj implementaciji LIFE Programa.

Naglasio da je momenat posebno važan u svjetlu obaveza u Poglavlju 27 što povlači za sobom rokove za implementaciju obaveza uz potrebu obezbjeđivanja značajnih finansijskih sredstava. S tim u vezi, osvrnuo se i na činjenicu da posredstvom Programa mogu biti značajno ojačani administrativni kapaciteti.

Aba Garota, navela da pojedine zemlje članice imaju više NFP, čak za svaku tematsku oblast programa, kao što su biodiverzitet, cirkularna ekonomija, energetska efikasnost.

Istakla da CINEA može imenovati **programskog službenika** koji će biti na raspolaganju Crnoj Gori i pružiti neophodnu stručnu pomoć. Dodala da CINEA ne može uzeti učešće u samoj izradi aplikacija, zbog sukoba interesa. S tim u vezi naglasila da postoji mreža NFP-ova LIFE Programa, kako država članica EU, tako i zemalja koje su dio Programa. Preporučila da se pristupi mreži imajući u vidu da ista predstavlja značajan mehanizam za razmjenu znanja i iskustva, replikaciju uspješnih projekata, ali i za upoznavanje sa potencijalnim greškama sa kojima su se aplikanti susretali, kako bi se iste izbjegle.

Ministar zahvalio na prezentovanom ističući da je navedena pomoć više nego dovoljna. Informisao da se planira formiranje koordinacionog tima, kojim će biti obučen i visoki politički i operativni nivo, u cilju uspješne implementacije LIFE Programa.

Sagovornici su pohvalili navedeni pristup, ističući značaj NFP na operativnom nivou u cilju potreba za kontinuiranom komunikacijom i dostupnosti korisnicima. Podijelili iskustvo zemalja koje su se posljednje priključile LIFE Programu, a koje su imale NFP - visok politički nivo, koji nisu mogli u dovoljnoj mjeri biti operativni, i u punom kapacitetu preuzeti ulogu koordinacije i umrežavanja na nacionalnom nivou, sa NFP-ovima drugih država i CINEA-om.

Aba Garot istakla i značaj ostvarivanja komunikacije sa državama članicama i njihovim NFP-ovima. Podsjetila da su sve informacije o LIFE programu pozivima, kriterijumima i sadržaju istih, uključujući listu NFP, javno dostupni. Naglasila je da je program kompetitivnog karaktera, bez nacionalnih alokacija, te da je učešće u projektima uslovljeno kvalitetom aplikacija. Ohrabрила je

Crnu Goru da bude aktivna uprkos potencijalnim izazovima. Naveli primjer nevladine organizacije iz Crne Gore - Centra za zaštitu i proučavanje ptica koja je već dva puta uzela učešće u projektima LIFE Programa. S tim u vezi ukazano na prednosti partnerskih projekata, sa drugim zemljama koje već imaju iskustva sa pripremom i implementacijom LIFE projekat, čime se povećava kredibilitnost.

Njihova strana dodala da su obuke za NFP-ove odlična prilika za umrežavanje, dok je u skladu sa našim interesovanjem najavljeno učešće CINEA-e na LIFE Info danima u Crnoj Gori, posredstvom online formata.

Na kraju sastanka, **ministar Čulafić** zahvalio na vremenu, korisnim informacijama i iskazanoj spremnosti za podršku, izrazivši nadu u nastavak dobre saradnje.

II ZNAČAJ POSJETE

Tokom radne posjete potpisan je međunarodni sporazum između Evropske unije i Crne Gore o pristupanju finansijskom instrumentu Evropske unije, Program za životnu sredinu i klimatsku akciju – LIFE program 2021-2027. Potpisivanjem ovog sporazuma, Crna Gora je stekla pravo učešća u jednom od najvažnijih finansijskih instrumenata Evropske unije namijenjenih zaštiti prirode, unapređenju kvaliteta životne sredine i odgovoru na klimatske izazove. Značaj ovog koraka ogleda se u otvaranju mogućnosti za sve korisnike u Crnoj Gori – državne institucije, lokalne samouprave, nevladine organizacije i privatni sektor – da ravnopravno sa partnerima iz država članica EU učestvuju u LIFE projektima i koriste finansijska sredstva za realizaciju konkretnih mjera i inicijativa. Pristupanjem LIFE programu, Crna Gora će ojačati administrativne kapacitete za sprovođenje evropskih standarda, unaprijediti saradnju sa evropskim institucijama i šalje jasnu poruku o svojoj posvećenosti ciljevima održivog razvoja, zaštiti prirode i ubrzanju procesa pristupanja Evropskoj uniji.

Potpisivanje sporazuma će pozitivno uticati na sve korisnike sredstava, jer će se dobijanjem grantova obezbijediti sredstva za realizaciju projekata čime će se unaprijediti oblast životne sredine.

Razgovori su protekli u otvorenoj i afirmativnoj atmosferi, uz jasno izraženu podršku predstavnika EU. Iskazana spremnost za nastavak saradnje i pružanje stručne i finansijske podrške u cilju ispunjavanja obaveza iz Poglavlja 27. Sagovornici su zajednički istakli važnost jačanja administrativnih kapaciteta, primjene najboljih praksi država članica i intenziviranja aktivnosti kako bi se ostvarili mjerljivi rezultati i doprinijelo privremenom zatvaranju ovog zahtjevnog, ali izuzetno važnog poglavlja.